

TEZAU LITURGIC
8 MAI
SF.IUSTIN POPOVICI

VIATA
SF.CUVIOS
ARSENIE
CEL MARE

BELGRAD, 1974

Архимандрит ЈУСТИН Поповић

ЖИТИЈА СВЕТИХ

8. МАЈ

ЖИТИЈЕ ПРЕПОДОБНОГ ОЦА НАШЕГ АРСЕНИЈА ВЕЛИКОГ

Преподобни Арсеније роди се у Риму од благочестивих родитеља - хришћана, и би васпитан у страху Божјем и добро отшколован како у светским наукама и философији тако и у духовној мудрости. Добро је знао латински и грчки језик. Но оставивши сву сујету светску и пренебрегавши јелинску философију, он се предаде Цркви на службу Богу, иштући мудрост духовну, коју свети апостол Јаков хвали као чисту, мирну, кротку, покорну, пуну милости и добрих плодова (Јак. 3, 17). И поставши ђакон велике цркве у Риму, Арсеније провођаше живот у чистоти целомудрено, старајући се да начини од себе достојан храм Светог и свеосвећујућег Духа.

У то време у источном делу римске царевине цароваше Теодосије Велики[3], а у западном Грацијан[4]. Имајући два сина, Аркадија и Хонорија, Теодосије им тражаше таквога учитеља, који би их научио не само људској већ

и божанској философији, како би деца његова била обучена и у световној философији јелинској и у врлинској мудрости хришћанској која упућује на богоутађање. И Теодосије стаде тражити таквог човека по целој царевини, али не могаше пронаћи, јер његови изасланици налажаху много паметних и учених људи но који провођаху небогоугодни живот, или пак налажаху људе богоугодног живота но необучене у световним наукама. То натера цара те писа о томе западном цару Грацијану, молећи га да му пронађе таквог човека и пошаље њему за учитеља његовој деци. Грацијан се посаветова о томе са свјатјејшим папом Дамасом[5], и рече папи: Биће срамота за нашу царевину, ако у њој не нађемо врлинског и мудрог човека, каквог тражи цар Теодосије, човека који би синове његове могао и философији научити, и на страх Божји упутити речју и примером свога богоугодног живота.

Пошто су по целом Риму брижљиво тражили, они не моглоше наћи мудријег и врлинскијег човека од ђакона Арсенија, који живљаше по Богу и који многе превазилажаше речју и делом, мудрошћу и животом, и већ не беше млад. Тада га они позваше к себи, казаше му за молбу источног цара, и наредише Арсенију да иде к њему. Но Арсеније на све могуће начине то

одбијаше, говорећи да је он одавно оставио световне науке, пошто је решио да као клирик служи Богу; а већ је позаборављао и речи ретора и не може да их се сети, пошто жели да у чину свом безмолвно служи Цркви и олтару. Но уколико Арсеније одбијаше, утолико цар и папа наваљиваху на њега, саветујући му да их послуша у ствари корисној по хришћански свет и по сву Цркву Божју: да научи цареву децу не само књижној мудрости већ и хришћанској побожности, како она не би веровала у незнабожачке басне, и умела потом штитити и ширити свету веру хришћанску.

Напослетку Арсеније се и против своје воље покори царевом и папиној жељи, и они га послаше цару Теодосију у Цариград с великим чашћу. Када блажени Арсеније приспе у Цариград, цар Теодосије га прими врло љубазно, јер чим га угледа, цар по његовом изгледу и погледу познаде да је то Божји човек, пун мудрости и богољубља, и веома се обрадова његовом доласку. Узневши благодарност Богу, Теодосије приведе к Арсенију своју децу, Аркадија и Хонорија, и предаде му их рекавши: Ти им сада више буди отац него ја, јер је већа ствар васпитати их него родити их. Ја их поверавам теби и твојој великој благоразумности; предајем ти их пред Богом

који гледа на нас; васпитавај их онако како ја желим: научи их врлини - добродетељи и мудрости, као духовни отац њихов, да би избегавали разне саблазни младићске. А за то ћеш добити вечну награду од Бога, о чесни Арсеније! Како би се ја радовао и благодарио Бога, када би их ти одгајио у побожности и врлинском животу! Све ти ово говорим и стављам на душу у присуству мојих синова, да би они сами све то чули и упамтили. Не гледај на то што су они царски синови, него их на сваки начин научи покорности и послушности према теби, јер ја хоћу да се они теби као правом оцу и учитељу у свему покоравају и буду послушни као твоја деца и ученици.

Предавши на такав начин своје синове Арсенију, Теодосије нареди да њихова школа буде близу дворца, да би он сам могао често долазити к њима, и распитивати и пазити како се његова деца уче и живе. А блаженом Арсенију цар указа велику част, јер му даде место међу својим сенаторима, и нареди да га називају оцем не само његове деце него и њега самог, те тако сви називаху Арсенија оцем царевим и његове деце. Осим тога постоји записано казивање о томе да је блажени Арсеније био кум на светом крштењу царевих синова, Аркадија и

Хонорија, пошто су обојица били крштени не као деца већ као дечади.

Узевши под своје руководство цареve синове, Арсеније се ревносно старао о њиховом васпитању и образовању; изучавао је с њима грчке и латинске књиге и сву философију, и објашњавајући им Свето Писмо упућивао их на побожан живот и на сваки прав и богоугодан пут. Нарочито их је поучавао томе, како се имају држати када Бог буде благоволео дати им управу над царевином. Говорио им је да они треба да украшавају себе не толико царском круном колико побожношћу, добрим делима милосрђа и смерношћу хришћанском; јер царевима су бивали и рђави, безбожни људи, као ранији незнабожачки цареви, но хришћански цареви треба да буду врлински људи, да угађају Богу и да људима чине добра толико да спомен њихов буде слављен кроз поколења.

Тако поучавајући Аркадија и Хонорија, премудри Арсеније им је уједно указивао свако поштовање као царевим синовима; стога им је обично предлагао да они седе на престолима, док је он стајао пред њима држећи им предавања и поуке. Но једном се догоди да цар изненада наиђе код њих, па видевши где синови његови седе а учитељ њихов Арсеније стоји, ожалости се веома и рече Арсенију: Зар сам ја

тако наредио? Нисам ли ти рекао да моје синове сматраш као своје ученике и послушнике, и као децу своју, а не као цареву децу? А блажени Арсеније му смирено одговори: Царе, све има свога реда: младости је потребно учење, а царском угледу треба одавати поштовање.

Ове речи још више увредише цара, и он одврати Арсенију: Значи ти их сматраш за цареве? - Рекавши то, Теодосије скину са својих синова знаке царског достојанства, примора Арсенија да седне на престо, а синовима нареди да стоје пред њим, па рече: Ако се они покажу рђави и недостојни, онда је боље за њих да не ступају на престо, нити да царују безумно. А ја молим Бога, боље да их у младим годинама узме са земље, него да допусти да они буду рђави, и порасту на погибао своје душе и душа других људи. - Рекавши то, цар се удаљи, а Арсеније у души својој похвали за то цара. И од тада стаде поступати по царевом наређењу: поучавао је цареве синове седећи, док су они стајали пред њим."

Уживајући велики углед и славу, Арсеније је веома патио и туговао срцем, јер су му мрски били и слава и богатство и врева овога света, а силно је желео да служи Богу у молитвеном тиховању, сиромаштву и смирењу монашком. Зато је усрдно молио Бога да га ослободи

живљења у царским палатама и удостоји усамљеничког живота пустињачког.

Једном приликом Аркадије учини неку погрешку. Арсеније се расрди на њега, и тако га силно изби прутом, да се Аркадије све до своје смрти сећао те казне, пошто му на телу беху остали трагови од тога. А то се догоди по Божјем промислу, да би се тиме Арсеније ослободио света и повукао се у пустињачки живот за којим је чезнуо. Аркадије пак, зато што је тако бијен, заче у срцу свом велику злобу на учитеља свог, и кад постаде пунолетан стаде смишљати како да убије Арсенија. Ту своју намеру он повери једном оданом маченосцу свом, и мољаше га да на неки начин потајно убије Арсенија. Али овај маченосац, бојећи се Бога и цара Теодосија и не желећи учинити такво зло, усто и волећи и поштујући Арсенија због многих врлина његових, каза кришом Арсенију насамо злу намеру Аркадијеву, и саветоваше му да чува свој живот како зна. Растужен и уплашен, Арсеније се стаде са сузама молити Богу, да га Он упути на пут спасења. И ноћу када се мољаше, би к Арсенију глас с неба који говораше: Арсеније, бегај од људи и спашћеш се!

Чувши то, Арсеније се преобуче у просјачко одело, изађе кришом из царског дворца, оде на морско пристаниште, где, по промислу Божјем,

нађе лађу која плови за Александрију[6]. Он уђе у њу и крену на пут, полагајући сву наду своју на Бога. Кад лађа пристаде у Александрији, Арсеније се одмах упути у пустињски Скит[7]. И дошавши к цркви, он стаде молити презвитере да га пострижу за монаха и наставе на пут спасења, А они, видећи по његовом лицу, изгледу и говору да је честит човек, питаху га: Ко си и откуда си? Он им одговори: Ја сам човек странац и убог.

Пошто се презвитери посаветоваше међу собом коме да дошљака повере на руковођење у подвижничком животу монашком, они га одведоше к ави Јовану Колову[8], и испричаше му о Арсенију. Сатворивши молитву, старац Јован рече: Нека буде воља Господња! - Затим старац предложи трпезу, јер беше четири сата после подне. Презвитери и старац седоше за трпезу, само Арсеније остаде стојећи, пошто га нико не позва да седне. И кад они јеђаху, Арсеније стајаше гледајући земљу и сматрајући да стоји пред Богом и светим анђелима његовим. А старац Јован узе један двопек са трпезе, баци га пред Арсенија, говорећи: Ако хоћеш, једи! - То учини старац кушајући његово смирење и желећи да сазна, да ли је он заиста дошао да се одрече себе. Међутим Арсеније размишљаше у себи овако: Овај старац је анђео Божји и

прозорљивац, јер, познавши да сам ја гори од пса, он ми као псу баци кору хлеба, зато и треба да је поједем као пас. - И сагнувши се, он пође четвороношке по земљи, као нека четвороножна животиња, дохвати устима кору хлеба, одбауља у један угао, и тамо је поједе лежећи на земљи. А преподобни Јован Колов, видевши толико смирење Арсенијево, рече презвитерима: Ово ће бити искусан монах! - И старац Јован веома заволе Арсенија због његовог смирења, и одмах га обуче у иначки чин, и упути га на подвижнички живот. Затим му ускоро даде келију у својој близини, наредивши му да као савршен монах живи сам.

Међутим, по Арсенијевом одласку из царевог дворца, цар Теодосије много трагаше за њим, јер много туговаше за њим. И посла на све стране да га траже, али га не могаде пронаћи, пошто Бог скриваше место боравка слуге свог све док Њему не би угодно да угодника свог објави свету на корист многима. А Арсеније, живећи у келији коју му старац даде, подвизаваше се у посту, молитви и трудовима, и сваком врлином угађаше Богу тако да својим подвизима ускоро превазиђе многе оце. Једном, када се он мољаше Богу и говораше: Господе, научи ме како да се спасем! опет би глас с неба који му говораше:

Арсеније, бежи од људи и проводи живот у ћутању, јер је то корен безгрешности.

Послушавши овај глас, Арсеније устаде и оде дубље у пустињу, направи себи малу келију, и живљаше сам у њој, старајући се на све могуће начине да практикује ћутање. У том циљу он избегаваше сваки разговор. Устремивши сав ум свој к небеском, он телом борављаше на земљи а духом друговаше са небеским силама. Сваке недеље и празника он је долазио у цркву; по свршетку богослужења одмах се ћутећи враћао у своју келију; при томе ништа ни с ким није разговарао, осим ако би га некад упитао неко поводом неке врло важне ствари; и тада би одговорио кратко, и журио одмах у своје безмолвије, у своје молитвено тиховање. И сви оци који живљаху у Скиту дивљаху се врлинском животу преподобног Арсенија.

Једном га ава Марк упита: Оче, зашто бегаш од нас? Арсеније му одговори: Бог зна да вас ја љубим, али не могу да будем једновремено и са Богом и са људима, јер на небу, иако има хиљаде хиљада и милиони милиона вишњих Сила, ипак сви имају једну вољу и једнодушно славе Бога, а на земљи много је људских воља и разних мисли, јер сваки човек има своју вољу и своју мисао, и зато ја не могу, оставивши Бога, живети с људима. (Видети о томе у Отечнику).

Тако блажени Арсеније, приближујући се Богу удаљавао се од људи, и није желео да га ико види или зна за њега. Али, слично светилнику, он се није могао сакрити под суд, пошто слава о његовим подвизима прохођаше свуда, па дође и до Цариграда.

После смрти благочастивог цара Теодосија зацари се његов син Аркадије[9]. Сазнавши за преподобног Арсенија где се налази и какав живот води, Аркадије му написа писмо у коме га смирено мољаше да му опрости грех младости његове, и да се помоли Богу за њега и за његовог брата Хонорија, који владаше западном половином Римске царевине[10], да царовање њихово буде благословено Богом. Сем тога Аркадије посла писмено овлашћење преподобном Арсенију да по своме нахођењу располаже целокупним царским данком који се у Египту скупља, раздајући га црквама, манастирима и невољнима. Преподобни Арсеније не хтеде да одговори цару писмено већ му по изасланику посла овакав усмени одговор: Реци онима који су те послали: овако говори смирени Арсеније: Бог нека вам прости, децо, и нека благослови ваше царовање, и нека вас научи да вршите вољу његову. Што ми пак писасте о данку, то Арсенију не треба, јер је он већ умро за свет, и нека нико не сматра да је он

међу живима. - Са таквим одговором преподобни испрати царевог изасланика, а сам борављаше у пустињи у својој усамљеној келији, проводећи живот у ћутању и непрестано разговарајући с Богом молитвом. Понекад и друге поучаваше безмолвном житију.

Једном приликом преподобни Арсеније дође на једно место где је расло много трски. Ту затече братију иноке где седе. Пошто су трске од ветра стварале велики шум, то он упита братију: Какав је ово шум? Они му одговорише: Оче, то трске шуме од ветра. Тада им преподобни рече: Зашто онда ви седите овде и слушате шум трски? Ко истински воли ћутање, тај не може подносити ни појање птица, јер и то нарушава душевни мир, а камоли оволики шум трски.

Једанпут преподобном Арсенију дође у посету архиепископ александријски Теофил[11] са једним великашем, у жељи да чују од њега неку поуку. А старац, поћутавши мало, рече им: Хоћете ли испунити оно што вам будем рекао? Они му обећаше да ће испунити. Онда им старац рече: Немојте долазити тамо где чујете да се налази Арсеније. - Они се удивише оваквој речи преподобнога, извукоше из тога поуку, и отидоше.

После извесног времена архиепископ зажеље да поново види преподобног Арсенија, па му

посла човека са питањем, хоће ли му отворити келију, када буде дошао к њему. Преподобни му одговори преко изасланика: Ако будеш дошао, отворићу ти; но отворим ли келију теби, онда ћу је морати отварати свима; у таквом случају ја ћу морати отићи одавде. - Чувши овакав одговор, архиепископ не оде к преподобноме, бојећи се да старац не напусти њихов крај и пређе у неко друго место.

Једном приликом неки страни монах дође келији преподобног Арсенија са жељом да га види, и закуца на врата. Мислећи да је то послушник који му прислужује, старац одмах отвори врата. Но кад угледа страног инока, он паде ничице, да посетилац не види његово лице. Инок пак мољаше старца да се дигне са земље. Но Арсеније не хте нипошто да устане, и одговори иноку: Нећу устати док ти не отидеш одавде. - И стварно, он дуго не устаде, иако га је инок много молио, али га није могао умолити. Најзад инок отиде.

Другом приликом опет неки инок дође издалека у скит, желећи да види преподобног Арсенија. И мољаше братију да га одведу до келије преподобнога, рекавши: Желим да поразговарам са оцем Арсенијем. А братија му одговорише: Причекај, брате, до недеље, па ћеш га видети када дође цркви. Но инок им на то

одврати: Нећу ни јести ни пити док не видим преподобнога. Онда братија послаше са њим једнога монаха да га одведе до старчеве келије, удаљене од скита тридесет стадија. Када дођоше до келије, они закуцаше. Старац им отвори врата, пусти их у келију, па седе ћутећи и гледајући у земљу. Онда седоше и они, и ћутаху, и ниједан од њих не проговори ни реч. Пошто су тако дуго седели и ћутали, скитски монах најзад рече: Ја идем натраг, јер имам посла у цркви. - И он устаде и хтеде да пође. Уто и далечни инок, немајући храбрости да остане са старцем, рече: Идем и ја с тобом. И уставши, он се поклони старцу и изађе из келије, не чувши ниједну реч из уста преподобнога.

После тога овај далечни инок моли скитског инока да га одведе к Мојсију, који од разбојника покајањем постаде монах. Овај пристаде и одведе га преподобном Мојсију. Блажени Мојсије прими их с радошћу, одмори их, угости их и, указавши им велику љубав, отпусти их. Путем скитски инок упита посетиоца: Ето, видео си и оца Арсенија и оца Мојсија. Ко ти од њих двојице изгледа бољи? Овај одговори: Бољи је онај који нас с љубављу прими.

Чувши за то, један од отаца се помоли Богу, говорећи: Господе, кажи ми ко је од ове двојице савршенији и достојнији веће благодати твоје:

да ли онај који бега од људи ради Тебе или онај који прима људе ради Тебе? - И овај отац као одговор на своју молитву имаде овакво виђење: виде он две лађе које пловљаху једном великом реком; у једној се налажаше преподобни Арсеније, и Дух Божји управљаше његовом лађом у великој тишини; у другој беше преподобни Мојсије и с њим анђели Божји, који управљаху лађом и стављаху мед у уста Мојсију. - Ово своје виђење овај отац исприча осталим искусним оцима подвижницима, и пошто расудише, они се сложише да је Арсеније, који проводи живот у ћутању, савршенији од Мојсија, који прима посетиоце, јер са Арсенијем борави сам Бог, а са Мојсијем анђели Божији.

Уклањајући се на све могуће начине од сусрета и разговора са људима, преподобни Арсеније је много строжије чувао себе од сусрета и разговора са женама, што се може видети из следећег случаја. Једна богата бојарка, благочестива, целомудрена, веома богобојажљива и света по животу чу за преподобног Арсенија, и захеле да га види. Са том намером она допутова из Рима у Александрију к Теофилу архиепископу и моли га да наговори светог Арсенија да је прими. Архиепископ је прими с великом чешћу, пошто је била из једне од најугледнијих сенаторских

кућа, и стараше се на све могуће начине да издејствује да је свети старац прими и да јој свој благослов, јер је толики пут превалила ради тога. Али сав архиепископов труд би без успеха, јер свети старац не само није желео да је прими, него није хтео ни да чује за жену.

Сазнавши то, бојарка нареди својим слугама да се спреме за пут, рекавши: Надам се у Бога мог, да ће ме удостојити да видим Арсенија, јер сам дошла да видим не човека, - пошто у нашем граду има много људи, - већ пророка. Ради тога сам и предузела тако далек пут.

И бојарка крену у пустињу код светог старца. Када се приближи његовој келији, догоди се, по промислу Божјем, да старац беше ван келије. И она, пришавши му неочекивано, припаде к ногама његовим. Он јој нареди да устане, па гледајући је право у лице с гневом јој рече: Ако си хтела да видиш моје лице, ево ти - гледај! Но она не могаше од стида ни да га погледа. Тада јој старац рече: Ако си чула за нека моја добра дела, требало је да њих гледаш и да се на њих угледаш. А да видиш лице моје, шта ти то треба? И како си се усудила да кренеш на толики пут? Не знаш ли да си жена и да никуда из куће не треба да излазиш? Зар си ради тога дошла овамо, да би се, кад се вратиш у Рим, стала хвалити другим женама како си видела

Арсенија? Ако то будеш учинила, ти ћеш отворити пут римским женама ка мени. - А она одговори: Ако Господ да да се вратим, ја никоме нећу допустити да дође код тебе, да те не би ометали у подвизима твојим. Но молим те: помоли се сада за мене Богу, и увек ме спомињи у светим молитвама својим. На то јој старац рече: Молим Бога да изглади у срцу моме сећање на тебе.

Чувши то, бојарка оде од старца смућена. И када допутова у Александрију, она се од туге разболе. Обавештен о њеној болести, архиепископ јој оде у посету, и распитиваше је за узрок њене болести. Бојарка му одговори: Боље би било за мене да нисам ни долазила овамо. Јер ја молих старца да ме спомиње у молитвама својим, а он ми на то рече: Молим Бога да изглади у срцу моме сећање на тебе. И ето због тога умирем од туге. Архиепископ јој тада рече: Не тугуј због тога, кћери. Старац је то рекао не без разлога, јер си ти жена, а преко жена ђаво чини многе пакости светим људима. Старац ти је дакле рекао те речи, строго чувајући себе од ђаволских искушења; а за душу твоју он се моли и молиће се стално. - Бојарка се утеши од ових речи, и с радошћу отпутова у своју постојбину.

Боравећи у своме безмолвију, преподобни Арсеније се сав умом удубљиваше у богомислију пламтећи серафимском љубављу према Богу тако да је од пламености богомислија сав био као огањ. Једанпут неки брат из скита дође послом к старчевој келији и, погледавши кроз прозорчић, виде старца где стоји на молитви сав као огањ, и препаде се. Пошто беше достојан овог виђења, брат постоја мало па закуца на врата. Старац изађе из келије и, видевши брата престрављеног, упита га: Јеси ли одавно овде? Не виде ли ти нешто нарочито? Брат одговори: Ја ништа не видех. - Затим поговоривши с њим пословно, старац отпусти брата.

Причаху о овом преподобном старцу и то да, када је живео на царском двору, ни један дворјанин није носио лепше хаљине од њега; а када се одрекао света, нико међу монасима није носио горе хаљине од њега. Но из живота у свету у њега беше остала једна мала навика: понекад је седео пребацивши ногу преко ноге. Неки од братије виђали су то, али се нико не усуђиваше да му стави примедбу поводом тога, пошто га сви веома уважаваху. Но само један од њих, ава Пимен, предложи братији: Хајдмо код аве Арсенија, и ја ћу у његовом присуству сести онако као што он има обичај да седи, па ми ви онда приметите како не седим лепо. Ја ћу на то

молити за опроштај, и ми ћемо на тај начин исправити старца. - И братија одоше, и тако урадише. А преподобни Арсеније, сазнавши да не доликује монаху да тако седи, напусти од тада своју навику.

Блажени Арсеније бејаше толико смирен, да је и од простих монаха тражио корисне поуке. Тако, разговарајући једном са неким старцем, Египћанином, он га мољаше да га научи како да одгони од себе небогоугодне помисли. То сазнаде други брат, који потом упита Арсенија: Зашто ти, оче, који си толико учен, и знаш грчки и латински језик, молиш простака да те научи како се одгоне греховне помисли? Преподобни му одговори: Грчку и латинску световну науку знам, али још нисам могао да научим азбуку врлинског живота коју тај простак зна. - Ово свети Арсеније рече, да покаже да је смирење темељ свих врлина, као што је азбука темељ свих наука; и ако неко изучи све световне науке а нема истинског смиреноумља, тај не може наћи пут спасења Божјег.

Осим смирења преподобни Арсеније поседоваше и велико умилење. У току целог живота, кад год је седео и радио рукодеље, он је држао на крилу мараму, на коју су из очију његових падале сузе које је он непрекидно ронио. Телом он беше врло бодар; по цео дан је

радио, по сву ноћ се Богу молио, по мало кад је спавао. А кад га је сан савлађивао, он је говорио сну: Хајд' овамо, зли слуго, али се не задржавај код мене! - И онда би одремао мало седећи, па би затим убрзо протрљао очи, устао и стао се молити Богу. А ученицима својим говораше: Монаху је доста један сат спавања. Уочи пак сваке недеље, он је од увече па све до изласка сунца проводио стојећи на молитви са рукама подигнутим горе.

Рукодеље преподобног старца састојало се у плетењу котарица и ужа од палмовог лишћа. Воду пак у којој је квасио палмово лишће није мењао по читаву годину дана, само је понекад доливао у њу помало воде. Због тога га неки од братије питаху: Зашто, оче, не мењаш воду у којој квасиш палмово лишће? А светитељ им одговараше: Уместо тамјана и миомирних мириса којих сам се намирисао живећи у свету, треба сада да миришем овај смрад, да би ме у дан Страшнога суда Господ избавио од неподношљивог смрада пакловог.

Понекад су овоме оцу демони досађивали преко искушења. Брат који је служио њему, приближивши се келији, чуо би у таквим случајевима старца где вапије к Богу: Не остави ме, Господе! Иако ништа добро не учиних пред

Тобом, но дај ми, по благодати твојој, да бар сада поставим добар почетак!

Једном се догоди те се преподобни Арсеније разболе. Онда дођоше скитски монаси код преподобнога, узеше га и однесоше у болницу поред цркве, да га тамо подворе. Они га положише у меку постељу, и под главу му метнуше мек јастук. А брат неки дође у посету болеснику, па видевши преподобног на мекој постељи са меким узглављем саблазни се и рече: Је ли то отац Арсеније? И зар он лежи на тако мекој постељи? - То чу један презвитер, позва овога брата, па му насамо рече: Брате, док си био у свету шта си био, и какав си живот водио? Он одговори: Био сам чобанин, и дане сам проводио у великим трудовима и невољама. Презвитер га поново упита: А сада како живиш? Он одговори: Сада живим спокојно, имам све што ми треба, и немам никакве невоље. Онда му презвитер рече: А овај отац Арсеније, кога ти видиш, док беше у свету, беше отац царевима, и двораху га хиљаде слугу у сјајним хаљинама и са златним појасима и огрлицама; постеља његова беше скупоцена, и богатство његово неисцрпно. А ти си стоку чувао и био сиромах, и ниси имао такво спокојство у свету какво сада имаш у монаштву; ти се дакле сада одмараш од световних послова, а отац Арсеније се сада

труди и злопати у сиромаштву после одмарања и изобиља у свету. - Тронут речима презвитера, брат се поклони презвитеру и, просећи од њега опроштај, рече: Заиста је, оче, тако: ја сам овамо дошао на одмор од труда, а отац Арсеније је овамо дошао на труд од одмора. - Добивши тако душекорисну поуку, брат тај оде.

Једне године би најезда варвара на тај крај, и сви иноци побегоше из скита у градове и насеља, само преподобни Арсеније не хте да иде из пустиње у град, и говораше: Ако ме Бог не чува, зашто бих онда и живео на земљи? - Варвари опустошише скит, али преподобног Арсенија не могоше наћи, пошто Бог заклањаше слугу свог. Затим, размисливши у себи, он, да га оци не би хвалили и да се у њега не би увукло неко славољубље, крену путем куда и оци побегоше. А због опустошења скита он много плакаше, говорећи: Свет је погубио Рим, а иноци погубише скит.

Када варвари напустише скит, оци се вратише на своје место, обновише скит, и стадоше живети као и раније. С њима се и преподобни Арсеније врати у своју келију.

Једном приликом преподобном Арсенију донеше из Рима завештање неког бојара, сродника његовог, који пред смрт остави Арсенију сва своја огромна богатства, да их

употреби како хоће. Преподобни узе завештање, и хтеде да га поцепа; али изасланик паде пред ноге његове говорећи: Молим те, оче, не цепај то завештање, јер ће га од мене тражити они који ме послаше. - Преподобни му врати завештање читаво, рекавши: Ја сам пре њега умро; и како он, који је недавно умро, проглашава својим завештањем за наследника своје имовине мене, мртваца? - И врати натраг изасланика са завештањем.

Преподобни се није стално подвизавао на једном и истом месту, већ се понекад пресељавао из скитске пустиње на друга још усамљенија места, да би избегао посете и сусрете са људима, пошто су му нарушавали душевни мир. И тако се преподобни неко време подвизавао у Трогину, око Вавилона према граду Мемфису, затим у Канопи Александријској, и у неким другим пустињским местима. Потом се поново враћао у скит, и тако нико није могао знати начин његовог живљења.

Једном, кад преподобни живљаше у јужним пределима Египта, у њему се јави жеља да остави своју келију и пређе на друго место, пошто га многи посетиоци узнемираваху и безмолвије му нарушаваху. И не узевши са собом ништа он крену на пут, рекавши двојци својих ученика, Александру и Зоилу: Ти,

Александре, остани овде, а ти, Зоиле, хајде са мном до реке и потражи за мене лађу која плови за Александрију, па се онда врати к своме брату Александру. - Ове старчеве рече веома смутише његове ученике, али се они не усуђиваху да га питају, зашто одлази од њих. И отплови старац у Александријски крај, и тамо се тешко разболе, и болова не мало времена. А ученици његови, Александар и Зоил, оставши у старчевој келији, стадоше се питати међу собом, не увреди ли неко од њих преподобног старца неким непослушањем. И не налазећи у себи кривицу, они туговаху за старцем. А када преподобни оздрави, рече сам себи: Идем сада к ученицима својим. - И уставши пође. Приближивши се реци путем којим иђаше много света, одеће преподобнога дотаче се нека жена Египћанка. То увреди старца и он је прекори што се она, жена, усудила дотаћи се одеће монахове. А жена му рече: Ако си монах, онда иди у пусту гору! - Ове речи тронуше старца, и он је често говорио себи, понављајући речи те жене: Арсеније, ако си монах, онда иди у гору, и скитај по пустињи. Најзад преподобни стиже у место, звано Камен, где живљаху ученици његови, Александар Зоил. Изишавши му у сусрет, они падоше пред ноге његове и плакаху од радости. Плакаше и старац, загрливши их. Затим ученици рекоше старцу:

Твој одлазак одавде, оче, велику нам је тугу задао, јер неки монаси говораху да ава Арсеније не би напустио своју келију, да га ученици нису огорчили својом непослушношћу и непокорношћу. Старац им на то рече: Децо, и ја сам то исто помислио, да ће монаси тако објашњавати мој одлазак одавде; зато сам се и вратио к вама. Сада монаси могу рећи за мене: Голуб који излете из ковчега Нојева, не нашавши чврсто тле где би стао ногом својом, врати се опет к Ноју у ковчег. Таквим речима светитељевим ученици се утешише, и од тога времена живљаху сви заједно све до кончине светитељеве.

Једном, када се преподобни Арсеније налазио у својој келији, би му овакво откривење од Бога. Он чу глас који му говораше: Изађи из келије, и ја ћу ти показати дела људска. - Старац изађе из келије, и би као у усхићењу, и виде анђела Божја који га узе за руку и поведе на једно место. Ту му показа црног човека који је секао дрва, и већ био насекао велики товар; и покушаваше тај човек да та дрва натовари себи на леђа и понесе, али није могао, пошто товар беше тежак. И уместо да uklони неколико дрвета из тешког товара и тиме га олакша, тај човек продужи и даље сећи дрва, и поново покуша да товар подигне, али није могао; ипак он и даље

сецијаше дрва, и све више увеличаваше товар. Затим анђео Господњи одведе одатле блаженог Арсенија, и показа му другог човека који је стајао на бунару, вадио воду из бунара и сипао је у избушен и рупав суд; вода је истицала из суда и поново се враћала у бунар, но човек се и даље узалуд трудио вадећи воду. Напослетку анђео показа преподобноме ново виђење: Арсеније угледа цркву са отвореним вратима и два коњаника, сваки са мотком попречно ношеном у рукама; коњаници су хтели да пројашу кроз црквена врата, али нису могли, пошто греде држаху попречно, и један другоме сметаху; уместо да један пропусти другог, они су покушавали да једновремено прођу кроз врата, зато су се све време ломили око врата и никако нису могли да уђу у цркву.

Старац онда упита анђела који га је водио: Шта значи ово виђење? - И анђео му објасни овако: Два човека који у рукама носе по греду, то је слика људи врлинских но гордих, који не желе да се смире један пред другим; они неће ући у царство небеско већ остају ван њега, због гордости своје којом погубљују све врлине своје. Човек пак који вади воду и сипа је у рупав суд, означава човека који има нека добра дела али који и грехе не напушта; он се узалуд труди, пошто гресима својим онемогућује ону награду

коју би могао добити од Бога. А црни човек који сече дрва и све више отежава свој товар, слика је човека који живи у многим гресима, и место да се каје он гомила безакоње на безакоње. - Ово виђење преподобни Арсеније казиваше ученицима својим за поуку, али, по смирености својој, он га казиваше не као своје већ као виђење неког другог старца.

Осим тога, свети Арсеније казиваше ученицима својим и о другом страшном откривењу о Божанственим Тајнама Христовим, које су имали други оци пустињаци. Бејаше, казивао је Арсеније, у скиту један старац велики по животу, и славан међу монасима због својих врлина. Прост и неук, необучен у Светом Писму, он се саблажњаваше неверјем односно Пречистих Тајни, и говораше: Хлеб који примамо из светог олтара, и чаша којом се причешћујемо, нису истинито тело и крв Христова, већ само слика тела и крви Христове. - Чуше то два искусна старца и, знајући да он то говори не из злобе већ из простоте и незнања, договорише се да га исправе у томе. Са том намером они одоше к њему. Пошто поразговараше о неким другим душекорисним стварима, они додадоше и ово: Чусмо, оче, за једног брата како неправилно учи, говорећи: да хлеб који примамо и чаша коју пијемо из светог

олтара - нису истинито тело и крв Христова, већ само њихово изображење. А старац им одговори: Ја сам који је говорио то. Они га, онда стадоше молити, говорећи: Немој мислити тако, оче, већ веруј онако како нам предаде света Саборна Црква. Јер ми верујемо и исповедамо, да је хлеб - истинито Тело Христово, и вино у чаши - истинита Крв Христова, а не изображење тела и крви. - И за доказ тога они приведоше многа сведочанства из Светог Писма и из дела светих Отаца, старајући се да убеди старца да он погрешно учи. Али он у простоти својој говораше: Ако се на очигледан начин не убедим, нећу поверовати. Тада му старци предложише: Хајде, оче, да се сви троје помолимо Богу за ово, постећи сву седмицу, да нам открије ову тајну. Ми верујемо да ће нам Он открити ту тајну, пошто не жели да пропадне дугогодишњи труд твој.

Старац с радошћу пристаде на њихов предлог. И сви се затворише, сваки у својој келији, на целу недељу, проводећи време у посту и молитви. И у молитви својој старац онај говораше Богу: Господе, ти знаш да ја тако мислим не из злобе, већ што простим умом својим не могу да разумем и постигнем ту тајну. Стога ми, по доброти својој, откриј истину, да не блудим у неверју. - Тако исто и она два старца

молећи се говораху: Господе, откриј брату нашем ову велику тајну твоју, да не остане у неверју и не упропасти свој труд и врлине.

Бог услиши њихове молитве, и откри им страшну тајну ону на овај начин. Када се наврши седмица њиховог поста и молитве и освану недеља, сва три старца одоше у цркву на божанствену литургију, и стајаху заједно на једном месту. И Господ им отвори очи: Када би положен хлеб на светој трпези, они место хлеба угледаше мало детенце. У тренутку пак када свештеник пружи руку да преломи хлеб, они угледаше анђела Господња где сиђе с неба са ножем у руци; и заклавши детенце, анђео нали крв у чашу; и када свештеник ломљаше хлеб, анђео разломи тело на частице. И када настаде време за причешћивање, заједно са осталом братијом приступи да се причести и брат који није веровао: и прими у руке месо сирово и крваво,[12] и исто тако виде у чаши крв, и препавши се старац у ужасу повика: Верујем, Господе, да је хлеб овај - Тело твоје, и вино ово - Крв твоја, - И тог тренутка месо постаде хлеб, и крв - вино; и старац се причести са великим страхом и умилењем. А она друга два старца рекоше му: Христос Бог зна да човек не може јести сирово месо и пити крв; зато и даје пречисто Тело своје под видом хлеба, и

животворну Крв своју под видом вина, да би причасници примали то с вером. - Затим старци узнеше благодарност Христу Богу за ово откривење, и што не допусти да врлински старац пропадне због неверја.

Једном брат неки упита аву Арсенија о томе шта је корисно за душу. Преподобни му одговори: Старај се на све могуће начине да све што мислиш у уму свом буде угодно Богу, па ћеш лако победити спољашње грехе. - Ово светитељ рече, да покаже како се сви греси и страсти рађају из рђавих мисли ума, које срце прима и са насладом их задржава; а ко исправља ум свој пред Богом и одгони рђаве помисли чим се појаве, тај отсеца страсти и побеђује греховне жеље.

Другом приликом старац рече: Ако ми истински будемо тражили Бога, Он ће сам доћи к нама, и ми ћемо Га видети; и ако Га чистим животом задржимо код себе, Он ће остати с нама.

Један старац упита аву Арсенија: Оче, шта да радим? Помисли ми веле: стар си, те не можеш да се постиш и трудиш због старости; иди дакле, посећуј болеснике, јер је то знак љубави. - А преподобни, схвативши да је та помисао искушење ђаволско, рече старцу: Једи, пиј, спавај, не ради ништа, само не излази из своје

келије. - Тако рече преподобни отац наш Арсеније, јер је знао да иноку, који излази из своје келије и приближује се световним насељима, враг поставља многе замке саблазни и искушења. Уопште, без јаког разлога не треба да излази из своје келије и манастира онај који је умро за свет, као што и мртвац не излази из свога гроба. Монах који по својој вољи излази из манастира, уистини је мртав, јер је умро душом.

Још говораше светитељ: Има много људи који се старају да сачувају телесну чистоту, и ради тога умртвљују тело своје постом, бдењем и многим трудовима; али је мало оних који чувају душу своју од греха славољубља, честољубља, среброљубља, зависти, братомржње, гнева, злопамћења, осуђивања, гордости. Такви су споља чисти телом, а душом су веома прљави, те су слични окреченим гробовима, који су унутра пуни смрдљивих костију. Блажен је ко се стара да сачува од сваке прљавштине како тело тако и душу, јер блажени су чисти срцем, јер ће Бога видети (Мт. 5, 8).

Неки брат рече преподобноме: Свети оче, изучио сам многе књиге и псалме, и трудим се да их прилежно читам, али немам умилења при читању, пошто не разумем силу Светог Писма; због тога веома тугујем. Преподобни му одговори: Чедо, ти треба да се непрестано

поучаваш у читању речи Господњих, макар и не разумевао силу њихову и немао умилења. Слушао сам, казивао је ава Пимен и други свети оци, да омађијачи змија сами не разумеју оне речи које изговарају, али змије, слушајући њихове речи, укроћују се и дају им се у руке, као да разумеју њихове речи. Тако и ми можемо радити, макар и не разумевали силу Светог Писма. Јер када ми непрестано имамо у устима својим речи Светог Писма, тада демони, слушајући их, спопада их страх и они беже од нас, не подносећи речи Светога Духа који је говорио кроз слуге своје, пророке и апостоле.

А када се приближи време престављења преподобног Арсенија к Богу, он рече ученицима својим: Када умрем, немојте давати даћу за мене и позивати братију на јело и пиће, него се само постарајте да се приноси Божанска Жртва за грешну душу моју. - Чувши то, ученици се узнемирише и почеше плакати. Но преподобни им рече: Не плачите, децо! Још није настао час моје кончине, мада је близу. Тада га ученици запиташе: Како ћемо те сахранити, оче? Он им одговори: Вежите ми ноге конопцима, па ме одвуците у гору. - А пред престављење, он се уплаши и стаде плакати. Видевши га где плаче, ученици га упиташе: Зар се и ти бојиш смрти, оче? Он им одговори: Стварно, ја сам увек

осећао страх од смрти у све дане монаштва мога, почињући са даном у који примих монаштво. - И усну блаженим сном смрти преподобни отац наш Арсеније, предавши своју свету душу у руке Господа свог, коме усрдно послужи. Усну 448. године.

Када ава Пимен чу да се ава Арсеније преставио, заплака и рече: Блажен си, оче Арсеније, што си плакао у све дане живота свог; због тога ћеш се вечито веселити. Јер ко овде не плаче добровољно, плакаће тамо после смрти у мукама невољно, али од тога неће бити користи.

Прича се за преподобног Арсенија да је често говорио себи ове речи: Арсеније, зашто си дошао овамо? Дошао си не ради одмора него ради труда, не ради ленствовања него ради подвига. Стога, подвизавај се! труди се! не лењи се! - Још је светитељ често говорио и ово: Много пута сам се кајао за речи које сам изговарао, а за ћутање - никада.

Ава Данило казује за преподобног Арсенија, да никада никоме није хтео говорити о питањима из књига, мада је могао, јер је добро знао Свето Писмо. Он је тако радио, да се не би показао мудар и учен. Он никада никоме није писао писма, сматрајући себе простаком и незналицом Христа ради. Он никада није улазио у олтар, мада је имао право на то пошто је био

Ћакон, него је увек заједно са простим монасима приступао Божанским Тајнама. Све је то радио из великог смирења свог. А када је долазио у цркву на богослужење, он је стајао иза стуба, да не би он видео ничије лице и да не би нико видео његово лице.

По спољашњем изгледу преподобни Арсеније био је као анђео; сав сед, чист телом, сув од великог уздржања, имао је браду до појаса; трепавице су му биле отпале од непрестаног плача; био је висок растом; али погрбљен од старости. Свети Арсеније скончао је блаженом кончином, пошто је провео педесет и пет година у монашким трудовима и подвизима, постом и молитвама угађајући Богу; у скиту је провео четрдесет година; десет година провео је у месту, званом Трогин, у околини Мемфиса; затим је проживео три године у Канопи, близу Александрије; одатле се поново вратио у Трогин, ту провео две године, ту и уснуо у Господу. Свега поживео сто година и нешто више. Био је то муж добар, пун Духа Светога и вере. Његовим светим молитвама нека се и ми удостојимо добити опроштај грехова и живот вечни у Христа, Господа нашег, коме слава са Оцем и Светим Духом вавек, амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Ефес се налазио на обали Јегејског Мора, у Малој Азији; чувен због развијене трговине, а био је и један од главних центара науке и уметности у старини. У данашње време од тог, некада знаменитог града, стоје само рушевине.
2. Светог апостола и еванђелиста Јована Богослова славе многе православне богословске школе, па и Богословски факултет наше Цркве у Београду.
3. Управљао источном половином римске империје од 379 до 395 год.; западном од 383 до 395 године.
4. Царовао од 375 до 383 године.
5. Дамас I био папа од 366 до 384 год.
6. Александрија - чувени у старини град у Египту, на ушћу реке Нила; основан Александром Македонским (366 г. - 323 год. пре Христа). У старини Александрија је била центар трговине и образованости, а у прво време хришћанства - расадник хришћанске просвете. У садашње време Александрија спада међу најважније пристанишне градове.
7. Египат је био обиталиште врло многих подвижника. Њихови су се манастири налазили у Средњем и Доњем Египту. Нарочито је била чувена Нитријска пустиња

у Доњем Египту, за реком Нилом. Скитска пустиња налазила се близу Либије: дивља, песковита, без путева; путници су се управљали према звездама.

8. Један од најславнијих подвижника египатских. Празнује се 9 новембра.
9. Цар Аркадије владао источном половином Римске царевине од 395 до 408 године.
10. Од 395 до 423 године.
11. Патријарховао од 385 до 412 године.
12. Не треба се чудити томе што су братија примали у руке чесно Тело Христово; у првим вековима хришћанства дозвољавало се и несвештеницима да узимају у руке Свете Дарове и да их носе дома или на пут. Доцније су Оци и Учитељи Цркве забранили то са овог разлога: у време патријарховања св. Јована Златоуста у Цариграду једна жена однесе дома Свете Дарове и измеша их са неким лекаријама за врачање. Сазнавши за то, св. Јован Златоуст издаде наредбу по свим црквама, да се чесно Тело Христово не даје хришћанима у руке, већ да им се даје из Чаше помешано са Божанском Крвљу. - Св. Димитрије Ростовски говори о овоме под 9 новембром, у повести о житију преподобне Теоктисте.